

רבן גמליאל ורבי אלעזר אומרים נאמנת.

רבי יהושע אומר לא מפיה אנו חיון, אלא הרי זו בחזקת בעולה לפסול כגון לנתין או לממזר עד שתביא ראיה לדבריה.

ומקשינן: בשלמא לזעירי, הסובר שרבן גמליאל ורבי יהושע חולקים גם בנתייחדה, היינו דקתני תרתי [שני אופנים] א. לסתר שהוא מקום ייחוד, ב. או לחורבה שהוא מקום זנות וסתמו לבעילה.

אלא לרב אסי, דאמר שרק בנבעלה פליגי, קשה: תרתי למה לי.

ומתריצין: חדא קתני, מדובר באופן אחד, שנכנסה לסתר דחורבה.

כלומר, שנכנסה עמו לסתר של חורבה, שסתם הדבר, שלשם בעילה נכנסו לשם.

ומקשינן: והא לסתר או לחורבה קתני? ומשמע שהם שני מקומות שונים.

ומתריצין: אין הכי נמי, תרתי קתני, אלא שצריך תרתי גם לרב אסי.

חדא, לחורבה דמתא [לחורבה שבעיר] שסתם בעילתה מאחד מבני העיר, ואפשר להעמיד שמדובר בעיר שרובה ישראל כשרים.

חדא, לחורבה דדברא [לחורבה שבמדבר] שכל העולם בכלל הספק שמא בא לכאן אחד מסוף העולם, ורוב העולם הם גוים ופוסלים אשה לכהונה בביאתם.

וצריכי להשמיענו את מחלוקת רבן גמליאל

אלא למאן דאמר שמפרש את המשנה שלדברי רבן גמליאל המכשיר בה, פוסל בבתה. ובמעוברת שאמר רבן גמליאל שנאמנת הכוונה רק כלפי עצמה ולא כלפי העובר. אם כן, מאי איכא למימר לרב אסי, מדוע נכתבו שני האופנים?!

ומתריצין: רב אסי סבר כאותו מאן דאמר הסובר שלדברי המכשיר בה, מכשיר בבתה.

אמר ליה רב פפא לאביי: לזעירי, דאמר, מאי מדברת, נסתר. ולפי זה אפילו רק נתייחדה עם אדם אמר רבי יהושע, שלא מהימנא ונפסלת לכהונה.

קשה, האמר רב: מלקין מכת מרדות על היחוד עם אשת איש, ואין אוסרין את האשה על בעלה בשביל היחוד שנתייחדה עם אחר, שאין מחזיקים אותה שנבעלה לו.

לימא, האם נאמר שדברי רב הם דלא כרבי יהושע סובר שמשום יחוד מחזיקים אותה לנבעלת.

אמר לו אביי: אפילו תימא רבי יהושע סובר כדברי רב, שאין אוסרין על היחוד, ומה שבמשנה סובר שמחזיקים אותה שנבעלה לענין שנפסלת לכהונה, היינו משום "מעלה" שעשו ביוחסין של כהונה, שהחמירו להחזיקה שנבעלה.

ועוד מקשינן לרב אסי שהעמיד את משנתינו בראוה שנבעלה:

יג-ב מיתיבי, ראוה שנכנסה עם אחד לסתר או לחורבה, ואמרו לה מה טיבו של איש זה? ואמרה כהן הוא ובן אחי אבא הוא שמיוחס לכהונה.

ורבי יהושע בשני המקומות.

דאי אשמעינן רק הורבה דמתא, הייתי אומר שרק כהא קמכשר רבן גמליאל משום דרוב כשרים אצלה. אבל להורבה דדברא דרוב פסולין אצלה, אימא [הייתי אומר] מודה ליה לרבי יהושע שנפסלת לכהונה.

ואי אשמעינן רק בהחיא, בחורבה במדבר, הייתי אומר שרק בהחיא קאמר רבי יהושע שנפסלת לכהונה, משום שרוב פסולים אצלה, אבל כהא בחורבה שבעיר שרוב כשרים אצלה, אימא מודה לרבן גמליאל שאינה נפסלת, לכן צריכא.

תו מקשינן לרב אסי:

מיתבי: זו עדות שהאשה עצמה כשרה לה לומר לכשר נבעלתי.

ורבי יהושע אומר, אינה נאמנת.

אמר להם רבי יהושע, אי אתם מודים לי בשבויה שנשבת ויש לה עדים שנשבת והיא אומרת טהורה אני, שאינה נאמנת לינשא לכהן.

אמרו לו, אבל [אמת] כמו "אבל שרה אשתך" שמתרגמים "בקושטא".

אמר להם רבי יהושע: ומה הפרש יש בין זו [שבויה] לזו שנאמנת להעיד לכשר נבעלתי?

אמרו לו: לזו [לשבויה] יש עדים שנבעלה, שכיון שנשבת לבין הגוים והם פרוצים בעריות כולנו עדים שנבעלה. ולזו שנאמנת להעיד לכשר נבעלתי אין לה עדים שנבעלה, שלא ראוה אלא מדברת, ויש לה מיגו שיכלה לומר לא נבעלתי, לכן גם כשאומרת לכשר נבעלתי נאמנת.

אמר להם רבי יהושע: אף לזו שאומרת לכשר נבעלתי יש עדים, יש אופן אחד שיש לה עדים ואתם חולקים עלי, באופן שמעוברת, שהרי כריסה בין שיניה, שעבורה מעיד עליה כמאה עדים שנבעלה.

אמרו לו: כנשבת רוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות הם (לקמן תבאר הגמרא מה אמר להם רבי יהושע, שהם ענו לו רוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות, שהרי אין זה תשובה על מה שאמר להם אף לזו יש לה עדים, שהרי אין לך פרוץ גדול מזה שרואים בה שנתעברה ממנו).

אמר להן: אין אפוטרופוס לעריות! (ולקמן תבאר זאת הגמרא).

כמה דברים אמורים שנאמנת לרבנן, בעדות אשה בגופה כלומר להכשיר את עצמה לכהונה, שלא מחזיקין אותה שנבעלה לפסול. אבל עדות אשה בבתה, דברי הכל הולד שתוקי.

והוינן בה: מאי קאמר להו רבי יהושע, ומאי קמהדרי ליה [ומה ענו לו]?

ומבאר הגמרא: הכי קאמרי ליה רבנן לרבי יהושע:

השבתנו תשובה גמורה ונצחת על המעוברת, שיש לה עדים שנבעלה. אבל מה תשיבנו על המדברת שאין לה עדים שנבעלה.

אמר להם: מדברת היינו שבויה! כמו שלמדברת אין עדים שנבעלה, אף לשבויה אין עדים שנבעלה, אלא שמחזיקים אותה שנבעלה. אם כן גם מדברת נחזיק אותה שנבעלה.

לעריות, אבל מכל מקום, ותיפוק ליה שראוה מדברת אינה דומה לשבויה, משום דהתם בשבויה רוב פסולין אצלה, והכא בראוה מדברת רוב כשרין אצלה.

אלא מוכח מזה שרבי יהושע לא חילק, שסובר שאפילו ברוב כשרים נפסלת.

והוכחה זו מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי.

דאמר רבי יהושע בן לוי: לדברי המכשיר את הפנויה שנבעלה לכהונה, **מכשיר אפילו באופן שרוב פסולין אצלה**, משום שמעמידים אותה על החזקה שהיא כשרה. [ועל זה שהכשירו אותה אפילו באופן שרוב פסולים אצלה, הביא להם רבי יהושע ראייה מן השבויה]. ואילו **לדברי רבי יהושע הפוסל** אותה לכהונה, **פוסל אפילו באופן שרוב כשרים אצלה**.

אמר רבי יוחנן: לדברי המכשיר בה [אותה] על פי נאמנותה, **מכשיר** (5) גם כן **בבתה** (6).

אמרו לו: שאני שבויה רוב עובדי כוכבים פרוצים בעריות הם, לכן אפילו אם אין עדים שנבעלה מחזיקים אותה שודאי נבעלה. מה שאין כן כשנסתרת עם יהודי, שאז אין להחזיקה שנבעלה.

אמר להם: הא מדברת נמי, כיון דאיסתתר [שהתייחדה עמו], **אין** אתם יכולים להיות לה **אפוטרופוס לעריות**, (3) לומר שלא נבעלה, אלא מוחזקת היא שנבעלה (4).

ומקשינן לרב אסי:

קתני מיהת, תרתני, מדברת שאין עדות שנבעלה, ומעוברת שיש עדות שנבעלה. ואם כן מבואר להדיא שגם בנתייחדה חולק רבי יהושע וסובר שנפסלת לכהונה.

תיוכתא דרב אסי שאמר שבנתייחדה בלבד לפי כולם נאמנת, **תיוכתא**.

ופרכינן לרבי יהושע: אמנם אין אפוטרופוס

מודה שנאמנת, ודווקא כשמודה שנבעלה אלא שאומרת לכשר נבעלתי, אינה נאמנת, והפירוש של "אין אפוטרופוס לעריות" שאמר רבי יהושע הוא בתורת טעם למה אין אנו מאמינים לה כשאומרת לכשר נבעלתי במיגו שיכולה לומר לא נבעלתי והיתה נאמנת, אלא שיראה לומר לא נבעלתי לפי שאין אפוטרופוס לעריות ומוחזקת כבעולה ולכן אין כאן מיגו.

5. כתב הרעק"א בדו"ח (וכן בתשובותיו סי' קו, ובמהדורא תנינא סי' קיא; וכן כתב הבית יעקב). שאם היתה האם פסולה מכבר, לדברי הכל אין לבת חזקה, וכן אם יש רוב נכרים שהאם פסולה מכח הרוב, והולד אינו נפסל להלכה שנכרי שבא על בת ישראל הולד כשר חוששים אף שמה נבעלה לממזר, והולד פסול מלבוא בקהל, הואיל

3. כתב בהפלאה, שבעצם כולם מודים שאין אפוטרופוס לעריות ועל כל פנים יש מיעוט שנבעלות, אלא שרבי יהושע סובר שאין אפוטרופוס לעריות עד שנחשבת כנבעלה בודאי או על פי רוב, ורבן גמליאל סובר שאין כאן רוב שנבעלה.

4. דעת הרמב"ן הריטב"א והרא"ה הובא בשיטמ"ק (בד"ה מאי מדברת), שהיא אינה נאמנת לרבי יהושע אפילו כשאמרה לא נבעלתי כלל, ומטעם זה כתב השיטמ"ק בשם השיטה ישנה, שאין כאן לרבי יהושע ספק ספיקא, ספק לא נבעלה, וספק נבעלה לכשר, שהספק הראשון אינו בכלל ספק שאין אפוטרופוס לעריות.

אבל שיטת התוספות (בד"ה השבתנו) שכשהיא אומרת לא נבעלתי גם רבי יהושע

איתיביה רבי אלעזר לרבי יוחנן: שנינו לעיל: במה דברים אמורים שנאמנת האשה, בעדות אשה בגופה, אבל עדות אשה בבתה שנולדה מבעילה זו דברי הכל הולד שתוקי.

מאי לאו, הכוונה "שתוקי", ופסול. אם כן רואים שלדברי המכשיר אותה פוסל בבתה.

ומתרץ רבי יוחנן: לא, הכוונה שתוקי וכשר. כלומר, שתוקי הוא במקצת, שאם היה הבועל כהן, והעובר זכר, "משתקין" את העובר מדין כהונה כמו שיבואר לקמן. אבל כשר הוא ליוחסין. שאם נקבה היא, תנשא

ולדברי הפוסל בה [אותה] פוסל גם כן בבתה.

ורבי אלעזר אומר: לדברי המכשיר בה [אותה] על פי נאמנותה, פוסל בבתה שאינה נאמנת כלפי בתה שנולדה מבעילת זנות.

אמר רבה: מאי טעמא דרבי אלעזר? משום שסובר שבשלמא איהי כלפי עצמה אית לה חזקה דכשרות, ויש לומר אשה זו בחזקת כשרות עומדת, ומספק אתה בא לפוסלה, לכן אומרים, אל תפסול אותה מספק. מה שאין כן כלפי בתה אינה נאמנת, משום שלית לה חזקה דכשרות⁽⁷⁾.

שמעתתא (שמעתתא ד' פרק ד') שאף על פי שהספק של הבת ספק עצמי הוא, שהרי אם נבעלה למזור היא נפסלה לכהונה והבת פסולה אף לקהל, מכל מקום מועילה חזקת האם לבת. אבל הרא"ה כתב, שאף על פי שאין לבת חזקת כשרות סובר רבי יוחנן שאנו מכשירים אותה משום חזקה, שכיון שאנו מכשירים את האם אי אפשר שלא להכשיר את הבת, שעובר ירך אמו הוא וגוף אחד הוא.

אבל הרא"ש (פרק א' סי' י"ח, וכן כתב במגיד משנה בפ"ח מאיסורי ביאה הל' י"ג) סובר שאף לרבי יוחנן אין לבת חזקת כשרות, אלא שסובר שהיא נאמנת להכשיר את בתה אף על פי שאין לה חזקה, וכתב בדו"ח לרעק"א (בליקוטים) בדעת הרא"ש והמגיד משנה, שחזקת האם אינה מועילה לבת לדברי הכל.

אבל הבית יעקב לעיל (דף ט: ד"ה הרא"ש בישוב קושית מהרי"ט) כתב שאף לדעה זו חזקת האם מועילה לבת, אלא שהבת כשרה אף במקום שאין חזקת האם, וכגון שהיא פסולה מכבר, ולכך הוצרכו לטעם של נאמנות.

7. בתוספות הרא"ש לקמן (דף כו: ד"ה אנו)

ולאם אין כאן חזקת כשרות.

אבל השערי יושר (שער ב' פרק ז') חולק וסובר שחזקת האם שמועילה לבת הוא אף כשאין הספק נוגע לאם, וכגון שהיא פסולה לכהונה מכבר וכיוצא, שכיון שהיא מוחזקת בכשרות לקהל, אף הבת מוחזקת בכך, מאחר שהיא תולדת האם, והרי זו חזקה עצמית לבת. שגדר חזקת האם שמועילה לבת הוא כגדר חזקת האב, (ועיין במאירי שלא כתב כן, אלא שגדר חזקת האם שמועילה לבת הוא שמאחר שחזקה לאם נתברר הספק גם לבת, ועיין שב שמעתתא (שמעתתא ד' פרק ד') שנקט כגדר המאירי, ומכל מקום כתב בשמעתתא ב' פרק י"ט שגם כשלאם אין חזקת כשרות לכהונה מעמידים הולד בחזקת האם שהיא כשרה לקהל.

6. נחלקו הראשונים בטעם הדבר:

דעת התוספות (בקידושין דף סו. ולקמן כו:): ורמב"ן ורשב"א (קידושין שם, ובמלחמות לקמן כב.) וריטב"א בסוגין, שהבת כשרה משום חזקה, שחזקת האם מועילה לבת, וכתב המאירי, לפי שחזקת האם מביאה אותנו לומר שכלשר נבעלה ומאחר שכך אף בתה כשרה, וכתב השב

אלא הוא שתוקי לענין שמשתיקין אותה מדין כהונה שלא יעבוד עבודה במקדש, ולא יאכל בתרומה, משום דכתיב [במדבר כה] "וחיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם".

ויש לנו לדייק מלשון הפסוק כי רק מי שזרעו מיוחס אחריו ראוי הוא לעבוד ולאכול בתרומה.

יצא זה, שאין זרעו מיוחס אחריו, שהרי אין אין אנו יודעים מי אביו.

ה"מאורסת" (1) — היא אשה שנתקדשה בקידושין, ועדיין לא נכנסה לחופה, שאין לה עדיין כתובה, אבל היא כבר אשת איש, ואם זינתה עם אחר אפילו באונס ונתעברה, הולד ממזר.

לכהונה. ואם זכר הוא, בתו ואלמנתו כשרות לכהונה.

והוינן בה: ומי איכא שתוקי כשר.

ומתריצין: אין [כן], כדשמואל.

דאמר שמואל: עשרה כהנים עומדים, ופירש אחד מהם ובעל את הפנויה, ולא ידוע מי הוא שבעל, הדין שהולד שתוקי. ואף על פי שברור לנו שמכהן כשר בא.

ושתוקי זה על כרחך כשר ליוחסין הוא, ואם נקבה היא ראויה לכהן. ואלא מאי, לענין מה נחשב לשתוקי?

אילימא לענין שמשתיקין אותה מנכסי אביו, שאינו מקבל מירשת אביו, פשיטא! ומי ידעינן אבוח מנז? וכי יודעים מי הוא אביו עד שצריך לומר שאינו יורש! ?

לרבי אלעזר שפוסל את בתה, היינו דוקא זו שנולדה מעיבור זה, שפסולה בא מהאב, אם הוא פסול, ולכן אין חזקת האם מועילה לבת, אבל אם הלכה האם ונישאה אחר כך לכשר, הבת כשרה לכהונה, שמאחר שפסול הבת הזאת אינו בא אלא מן האם אם נתחללה, וכיון שהוכשרה על ידי חזקה, ממילא בתה כשרה. וכן כתב הרעק"א בשו"ת (מהדורא תניינא סי' קי"א), ועיין באפיקי ים (חלק א' סי' כ"ז).

אבל הפרי חדש (שם) סובר שאם חזקת האם אינה מועילה לבת הרי זה אף כשפיקה של הבת אינו בא אלא מן האם, שכתב שם, שאשת איש שנתגרשה בספק גירושין וילדה מאחר, שאין חזקתה מועילה לבן אלא אם המכשיר בה מכשיר בבתה, ושם ספק הבן אינו בא אלא ממנה וכבר נפסק דינה על ידי חזקת אשת איש.

1. בזמנינו אין עושים אירוסין עד סמוך לחופה

כתב שהטעם משום שחזקת האם אינה מועילה לבת, והסבירו האחרונים (שו"ת נפש חיה, י"ד סי' ס"ד) שאף על פי שמקוה שנמדד ונמצא חסר, מועילה חזקת שלימות שלו לטובל, הרי זה מפני שספיקו של הטובל אם נטהר מטומאתו אינו בא אלא מספיקו של המקוה, וכיון שהמקוה בחזקת שלימות ממילא נטהר הטובל, אבל כאן אין ספק הבת בא מן האם, אלא שתיהן נפסלות על ידי האב, אם הוא פסול, ולכן אין חזקת האם מועילה לבת.

אבל התוספות לקמן (דף כו: ד"ה אנן) כתב שמן הדין אף לרבי אלעזר חזקת האם מועילה לבת, אלא שמעלה עשו חכמים כשנתעברה על ידי זנות שלא תועיל חזקתה לבת להתירה (ועיין פרי חדש י"ד סי' ק"י כללי ספק ספיקא אות א', שאף לרבי אלעזר להחמיר מועילה חזקת האם לבת).

וכתב ההפלאה לקמן (כו: לתוד"ה אנן) שאף

ומתרצינן: וליטעמיך, תקשי לך היא גופא, הלכה כרבן גמליאל אם כן מדוע אמר שמואל ואת לא תעביד עובדא, כלומר, שאם רצה לומר הלכה כרבן גמליאל ברוב כשרים ואין הלכה כמותו ברוב פסולים, כך היה לו לומר: הלכה כרבן גמליאל והוא דאיכא רוב כשרים. ואם רצה לומר שהלכה שרבן גמליאל ואף רבן גמליאל לא הכשיר אלא ברוב כשרים, היה לו לומר כן במפורש.

אלא על כרחך, מאי אית לך למימר, שצריך לפרש את דברי שמואל כך, הא שאין הלכה כרבן גמליאל כשאין רוב כשרים אצלה, זה הוא רק לכתחלה, שאם כהן בא לימלך בבית דין, אין מתירים לו לכונסה אלא אם כן היו רוב כשרים אצלה. אבל הא בדיעבד אם נשאה כהן ולא נמלך, אין מוציאין אותה ממנו. וכמו שאמרו הלכה ואין מורין כן.

ולפי זה לא קשה לרב יוסף מדברי שמואל. משום שוהא נמי בארוס וארוסתו בדיעבד דמי שהרי נתעברה ואתה בא לפסול את העובר⁽³⁾, ולאסור את הארוסה על הארוס, ואם אין אתה מאמינה הרי אתה מוציאה מבעלה.

ועתה הגמרא באה לדון בענין "אלמנת עיסה", שיש לה דין של "ספק ספיקא".

מעשה בההוא ארוס וארוסתו, דאתו לקמיה דרב יוסף, היא אמרה מיניה מהארוס נתעברתי. והוא אמר אין מינאי אמת ממני הוא.

אמר רב יוסף, למאי ניהוש לה? אין לחוש שמא נתעברה מאדם אחר, והולד ממזר, משתי סיבות.

חדא, דהא קא מודה הארוס לדבריה.

ועוד, הא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל שנאמנת לומר למי נבעלה.

אמר ליה אביי: וכי בהא במאורסת, כי לא [אם לא] מודה הארוס, מכשר רבן גמליאל?

וכי נאמנת לרבן גמליאל גם בלא הודאת הארוס, שהרי אומר רב יוסף "ועוד", ומשמע מדבריו שנאמנת גם בלא הודאת הארוס.

והאמר ליה שמואל לרב יהודה: שיננא⁽²⁾ הלכה כרבן גמליאל, ואת לא תעביד עובדא [אל תפסוק למעשה כמותו] עד דאיכא רוב כשרין אצלה.

והכא בארוסה רוב פסולין אצלה חוץ מן הארוס, שהרי היא אשת איש.

לכתחילה לבוא בקהל, אף על פי שלכהן אינה נאמנת על עצמה להנשא לכתחילה, לפי שאם לא נאמינה לגבי הולד להכשירו לכתחילה לכהן אין לו תקנה, שיהיה אסור בבת ישראל ואף בממזורת, שמן התורה הרי הוא כשר, והרי זה נחשב כדיעבד. (תוספות ד"ה חדא, ריטב"א, ר"ן, ומגיד משנה פי"ח מהלכות איסורי ביאה הי"ג)

ממש, ומה שקודם לכן מסכימים ביניהם השנים להתחתן, זה נקרא שידוכין, והעולם טועה לקרוא לשידוכין אירוסין.

2. עיין לעיל דף י"ב עמוד ב' בהערה שם, הפירוש לשיננא.

3. ולכן נאמנת להכשיר את הולד ומותר